

la descoberta de Jordi Benito

per Alexandre Cirici

UN HOME JOVE, DE GRANOLLERS
A la història visual i sentimental de Barcelona, la data del 17 de febrer del 1972 hi romandrà particularment te nyida.

Al número 3 del carrer de Brusi, la casa que feia cantonada amb el de Madrazo, aquell dia va ésser oberta perquè el públic pogués seguir-hi els passos d'una emotiva descoberta, planificada per Jordi Benito.

Nascut a Granollers el 1951, Jordi Benito era un estudiant d'aparellador que vam descobrir com a creador de formes tot just el 1971, quan encara no tenia vint anys, en una humil exposició d'art muntada al soterrani de la sucursal de la Caixa d'Estalvi de Sabadell a la seva ciutat natal.

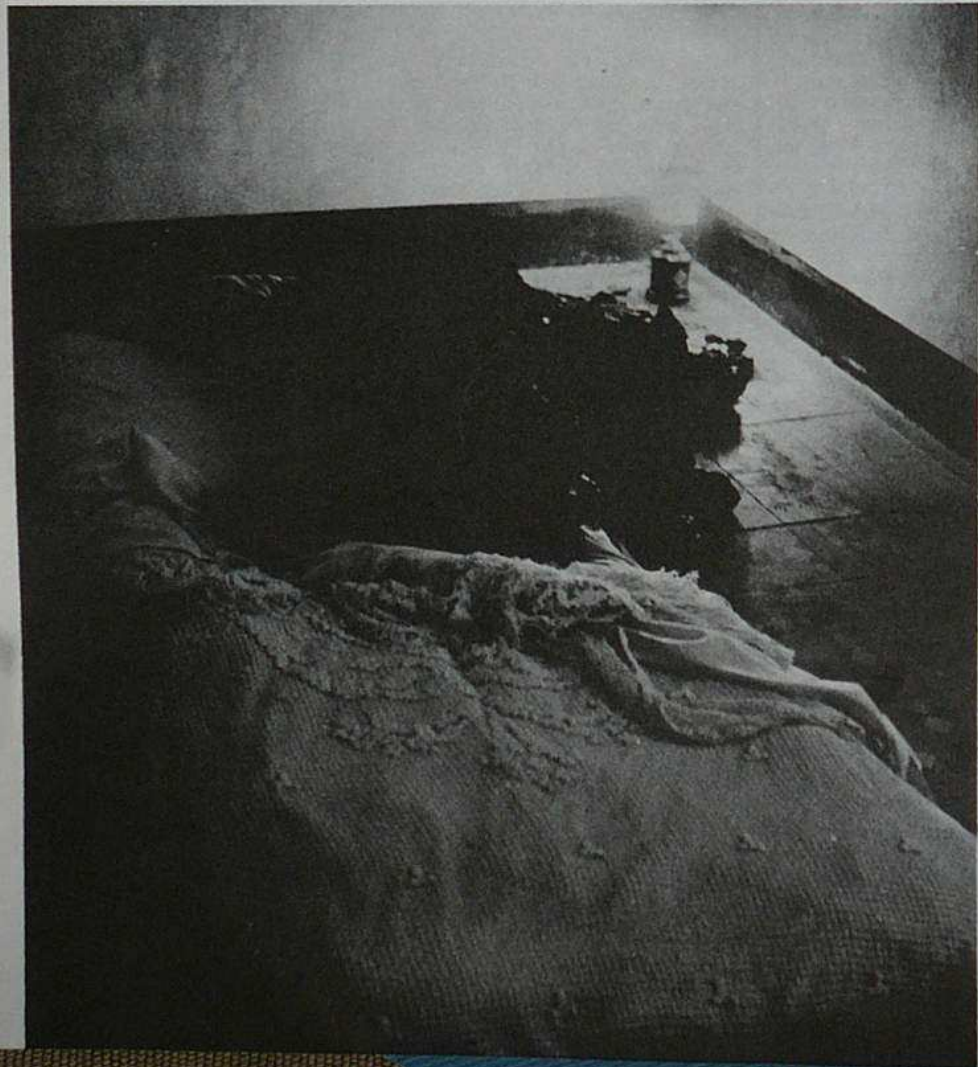
Va sobtar-nos, llavors, la seva pintura tridimensional, especialment el quadre amb una habitació travessada per tubs reals, per la finestra de la qual es veia la mateixa habitació, més lluny, amb alguna variació.

Poc temps després efectuava, amb altres companys, un entornament públic a la porxada de Granollers, que el Municipi féu retirar abans d'hora. A l'exposició concurs d'art jove de Granollers, de l'estiu del 1971, fou premiat per la seva màquina talladora i el seu paravent de l'ou.

Al concurs d'art de Terrassa, del 1971, obtenia el segon premi també amb una obra tridimensional, el quadre *Damunt l'herba*, on hi havia una cadira real, amb una camisa ratllada, davant un mur amb dues finestres. En una aparença el mateix àmbit del quadre, amb la cadira esvaïda. A l'altra, hi havia la cadira, però s'esvaïa la camisa.

Taula parada.

Llit desfet.

A "Formes al carrer", davant la galeria Aquitània, de Barcelona, va desenvolupar el tema del dramatisme del carbó, en una acció mínima, sobre el pas zebra.

Al començament del 1972, el gran envionament amb el qual va transformar del tot la vella església desafectada de Sant Francesc, de Granollers, fou una mostra de la gran força dramàtica que era capaç de desenvolupar, ja molt enfora dels límits modestos dintre els quals, fins llavors, l'art nou se solia mantenir, amb l'excepció dels inflables de Ponsatí.

UNA CASA MORTA

La "Descoberta Frègoli" que Benito acaba de muntar al carrer de Brusi, de Barcelona, és l'obra d'algú que ja juga amb una plena possessió dels seus mitjans orquestrals.

Gràcies a l'entusiasmada intervenció de Joan Brossa, Jordi Benito ha pogut entrar en contacte amb Montse Ester, dinàmica promotora de tantes coses, la qual ha fet possible l'extraordinària aventura d'aquella casa, situada precisament al barri on Brossa ha viscut tants anys.

La casa és una residència d'origen neoclàssic, vuitcentista, arranjada a principis del segle xx dintre l'atmosfera d'un postmodernisme vienès. Té planta baixa, una planta noble, a la qual es puja per l'escala de barana de fusta, amb salons notables, i una segona planta, més baixa de sostre, que antigament devia haver constituït les golfes, i que després, sens dubte, fou destinada al servei. Des de fa almenys cinquanta anys devia haver estat transformada en un piset amb escala d'accés independent.

Banyera amb aigua negra.
La sala dels cadafals.

Al darrera, una galeria d'arcades posava la planta baixa en comunicació amb un jardí més o menys quadrat, tot ple de verdor.

La casa havia estat bona, d'una família rica de pelleters. Tenia una banyera d'un sol bloc de marbre blanc, grans lavabos de porcellana i vitralls folrats de paper transparent representant branques de vinya verge. Al damunt del saló principal, hi havia una gran claraboia de vidre il·luminada per un sistema de llums disposat a les golfes.

El qui escriu havia viscut al davant d'aquesta casa i en recorda, dels anys quaranta, una nena que es deia Sara i que, des de la finestra, parlava amb la Marta, filla d'ell —que ara és mare d'una nena que també es diu Sara—.

La casa ha arribat fins ara com deturada en un moment ja llunyà. Els quietismes han permès que s'hi preservés, fràgil, amb un punt de ranci i amb un ressò de funeral, el perfum del passat.

Ha estat abandonada pels seus estadaunts, però hi romanen velles rampoines, vells edredons, velles cortines, com deixalles oblidades d'una riuada esvaïda. El jardí s'ha adormit, herbós, sense flor, empolsegat.

L'ENTRADA

Jordi Benito ha pres aquest espai per a muntar-hi el seu patètic entornament. A la porta ha pintat l'arc de negre. Sembla com si hagués estat incendiada. Al costat, ens hi esperen un somier dret i un drap morat, de mig dol, nuat a la reixa, on amb *spray* ha dibuixat en negatiu el grafisme de la tela del somier. Cal entrar a la foscor de la casa agafant amb la mà una espelma encesa, i prosseguir la descoberta a la mercè dels angles canviants i les intensitats tremoloses de la claror portàtil, mentre les gotes de cera ens van cremant la mà.

Als diversos espais, es van produint corpredors semblats de cols, el cantell de les fulles de les quals va ennegrint-se cada dia una mica més. Les cols obliguen a aixecar molt els peus per a caminar.

LA PLANTA BAIXA

Hi ha, en una sala de la planta baixa, un sofà rogenc bolcat, amb un vestit que en cau, com una víctima, mig colgada per un piló de cendra.

Hi ha un lavabo trist, que té al davant un armari ple de carbó a la banda de baix. A dalt, enfilada, hi reconeixem la serra de vogir que veiérem a Granollers, tota degradada i ennegrida com l'aparició d'algú que coneguérem en vida. Hi ha terra al damunt del terra, que cruix amb el trepig. També hi cruixen esberles de carbó.

Al costat del jardí, una mena de menjador té la taula parada amb una flassada prima, servida dels grans bocins de carbó de Sant Francesc. A fora, els fanals del carrer enlluernen entre els arbres i les mates, i no deixen caminar per la grava sense ensopegar. A l'ombra del jardí hi podem veure un taulell amb una ampolla buida de cervesa.

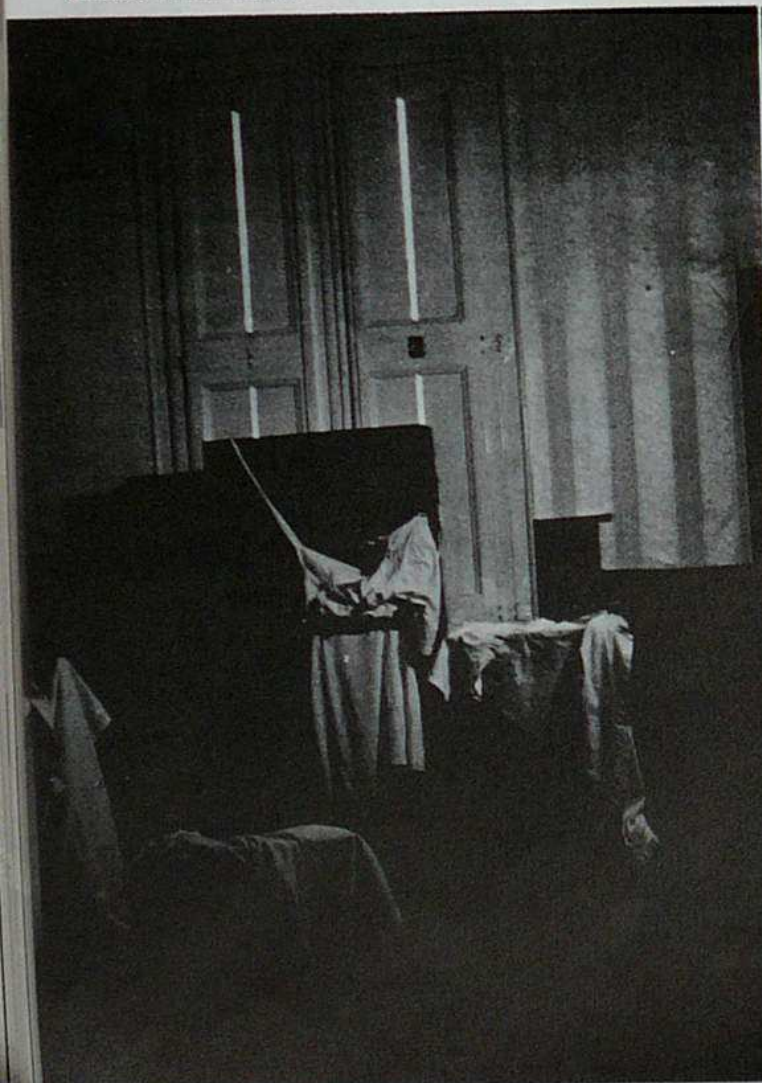
Per un racó ombrós és possible d'entrar a l'atzucac d'un passadís estret i travessat per una corda amb agulles d'estendre roba, que ens obliga a ajupir-nos. També cal anar-hi amb compte amb els peus, perquè a terra hi ha tot d'eines escampades.

LA PLANTA NOBLE

Per l'escala solemne, de barana de fusta tornejada, pugem a la planta noble. Allí, un gran saló té el paviment cobert

Calaixos i roba interior.

Tauleta de nit i «visu» amb randes.

de roba blanca, que puja a indrets i en baixa, al grat d'ocults cadafals, algun dels quals deixa passar la claror d'una bombeta amagada, per les seves clivelles, prou pàlida per a illuminar vagament tota l'estança. Hi ha una estranya llar de foc, amb una claror també pàlida, que hi arriba dissimuladament.

A les cambres, hi ha els llits fets a terra, sense llit, només de somier, matalàs, llençols i cobrellits. Un dels llits, tumultuosament desfet, deixa mirar l'atapeïment caòtic dels bocins de carbó que l'habiten, aixafats els uns contra els altres.

Un altre, més romàntic, s'obre per a deixar escampar per terra, com la cabellera estesa d'una víctima que cauria cap per avall, una gran garba d'alfals.

Hi ha corredors on, pel trepig, reconeixem l'escampall de carbó. Hi ha una sala, amb el paviment cobert de lona blanquinosa, on quatre grans bastidors negres drets, però una mica inclinats, al centre, fan pensar en forques o guillotines.

La peça més patètica de la planta noble és la sala de bany, amb la banyera tallada d'un sol bloc de marbre i el lavabo de porcellana, amb el vidre trencat. Banyera, lavabo, bidet, són plens d'aigua negrosa. Velles camises de dona, riques en tavelletes i entredós, i manyocs de cabells, s'enfonsen a l'aigua de la banyera, d'una manera punyent, com ofegades. D'altres, xopes d'aigua negrosa, es barregen amb els trossos del mirall trencat, com assassinades pel tall del vidre, sobre la porcellana del lavabo.

El WC es troba separat del bany. Ha estat pintat de negre. Parets, sostre, finestrons, bastidors de la finestra. Només hi ressalten les taques blanques, detonants, de dos ous posats damunt l'ampit.

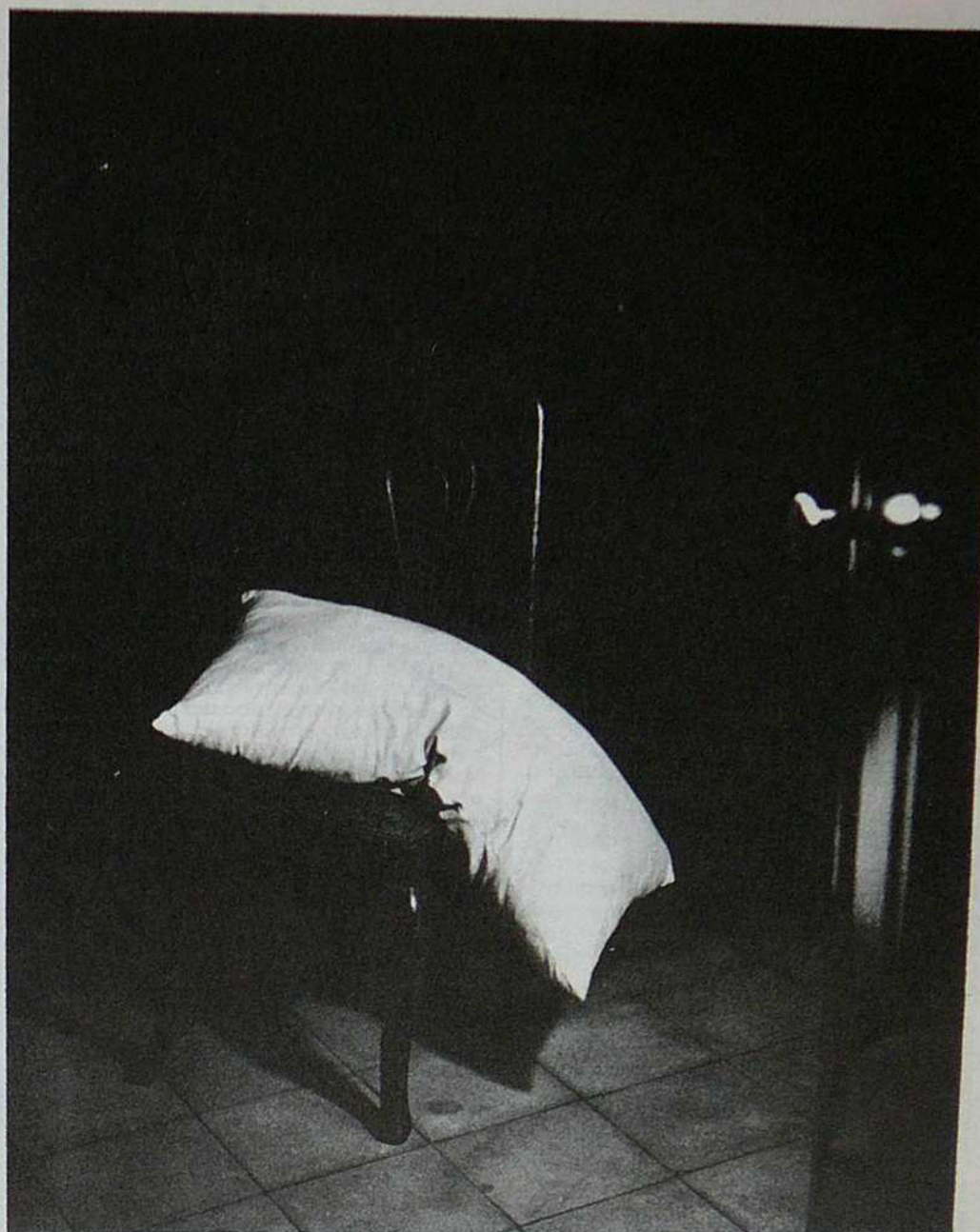
EL BALL DE L'HANUKA

Una escaleta, amb vestits estripats abandonats per terra, mena al pis de dalt de tot.

A la gran cuina, raja l'aigua d'una aixeta que vessa i que introdueix així una musicalitat al profund silenci de la casa.

A diferència de la buidor de la planta noble, que era una mena de museu de figures de cera sense altres figures que les imaginàries i sense altra cera que la que crema a les espelmes, aquesta cuina sembla poblada —com el terra-bastall d'*En morir la nit* de Cavalcanti— d'infants desapareguts.

Mentre escoltem l'aigua de l'aixeta, hi descobrim molts objectes. Cadires, ous, draps, llibretes escolars, exemplars de la revista "Garbo" i un misteriós llibre vermell, amb el canelobre de nou branques d'or, sobre la coberta, dintre el qual, entre anuncis comercials, hi ha el programa d'un ball de l'Hanuka, celebrat a Barcelona. L'Hanuka és la commemoració de la festa de la Inauguració, establerta l'any 165 a. J. C. en record de l'altar erigit per Judas Macabeu després de deslliurar el temple

Cadira i coixí.

de Jerusalem, per a substituir el que els siris, sota Antíoc Epífan, havien dedicat a Zeus.

És emotiu veure aquest llibret, testimoni de l'estranya coincidència que porta el ball de l'Hanuka dels jueus als volts del Nadal dels cristians. Després de vuit dies d'encendre successivament vuit ciris, cerimònia que hom devia fer al gran saló dels cadafals, el novè dia és encès el gran ciri central, "la Serventa". Aquesta és la festa que celebrava el gran ball barceloní, al qual devien assistir els pel·leters de nom rus, antics habitants de la casa, i probablement aquella Sara que vaig conèixer quan ella tot just era un infant i Hitler encara era vivent.

LES GOLFES

A les estances que tenen més el caràcter de golfes hi ha testimonis d'infantesa. Petits moblets d'infant, esmaltats,

Calaixos i carbó.

blau cel, amb calcomanies, una pilota vermella, i un castell de cartró per a jugar a soldats, de l'època dels soldats de plom...

Hi ha portes que no es poden acabar d'obrir, lligades amb cordills. Hi ha un recambró amb la porta final bloquejada presidit per un gran bagul de vímet clos, que, posat al mig, sembla un sarcòfag en una cambra sepulcral.

Hi ha caps, per terra, plenes d'eines, de desferres, de deixalles, de pots de "La Lechera". Hi ha bressols i cotxets d'infant, folrats d'hule de dos colors, i hi ha timbals resseguits de vermell als prestatges d'una estranya golfa, com la tramoia d'un escenari de teatre, on penja una bombeta encesa per a illuminar feblement la gran claraboia de vidre fràgil, trepitjable, que constitueix el terra de la peça.

Hi ha una cambra, tota atapeïda de catres, on devia dormir el servei. Són catres de lona i de fusta, que brillen de tan ésser tocats. El més gran, és de barrots cilíndrics negres i brillants. Tots es presenten en un amuntegament que fa pensar en el recambró de les ofrenes de la tomba de Tutankhamon.

L'escaleta encara puja més amunt que les golfes del servei, per a anar al terrat.

Jordi Benito ha posat en aquest tros patètics vestits estripats, últims vestigis del vestuari de la seva àvia, i papers rebregats que fan soroll en pujar els grans.

A dalt de tot, davant la porta que no es pot obrir, hi ha encara vestits ofegats tràgicament dintre un gran gibrell de plàstic verd. A l'altra banda de la porta closa, el cel de nit només és un presentiment.

L'ANORREAMENT

La mort dóna valor a la vida. En una gran part, el valor dels entorns de Jordi Benito en aquesta casa deriva de la programació del darrer dia. Un Apocalipsi tecnològic, amb projectors de cinema encesos, amb l'assalt de la bola d'acer per a enderrocar les parets i els *bulldozers* per a esborrar les runes, dintre la polsegura. Sota l'ull de vidre de les càmeres de cinema, l'ensorrada d'un vell món i de la seva poesia real, que el treball d'un artista ha subratllat d'una manera efímera, tendra i cruel alhora.

L'indret que quedi lliure ha d'ésser dedicat a Frègoli, per iniciativa de Brosa i de Montse Ester, però això ja és una altra història.

La lliçó d'avui és que abans els poetes s'acontentaven de dir la poesia. Ara alguns es decideixen a fer-la.

ALEXANDRE CIRICI

(Fotos: Colita.)